

**VAMMAISPALVELULAIN JA -ASETUKSEN MUKAISTEN PALVELUJEN  
JA TUKITOIMIEN SOVELTAMISOHJE**

**Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä,  
Nurmijärvi, Pornainen, Tuusula**

ESIPUHE	3
1. JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS	3
2. TOISSIJAISUUS	3
3. KOTIKUNTA	4
4. HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO	4
5. PALVELUSUUNNITELMA	5
6. KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS	6
6.1 Kuljetuspalvelu	6
6.2 Tulkkipalvelut	7
6.2.1. Tulkkipalveluiden laajuus	7
6.2.2. Myöntämisen perusteet	7
6.2.3. Koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvät tulkkipalvelut	8
6.3 Palveluasuminen	8
6.3.1. Myöntämisen perusteet	8
6.3.2. Palveluasumisen vaihtoehdot	8
6.3.3. Palveluasumiseen liittyvät palvelut	9
6.3.4. Palvelumaksut	9
6.4 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet	9
6.4.1 Toissijaisuus asunnonmuutostöissä	10
6.4.2 Myöntämisen perusteet	10
6.4.3 Muutostöiden järjestämisvastuu	11
6.4.4 Asunnonmuutostyön tarpeen selvittäminen	11
6.4.5 Asunnon muutostöiden kustannusten korvaaminen	11
6.4.6 Asunnon muutostöiden toteuttaminen	12
6.4.7 Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet	12
6.5 Henkilökohtainen apu	12
6.5.1 Henkilökohtaisen avun määrä	14
6.5.2 Henkilökohtaisen avun järjestämistavat	14
6.6 Päivätoiminta	15
7. MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET	16
7.1 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet	16
7.1.1 Liikkumisvälineet	16
7.1.2 Kodinkoneet, viestintälaitteet ja muut laitteet, koneet ja välineet	17
7.2 Muut määrärahasidonnaiset palvelut ja tukitoimet	18
7.2.1 Kuntoutusohjaus	18
7.2.2 Sopeutumisvalmennus	18
7.2.3 Ylimääräiset vaatekustannukset	18
7.2.4 Ylimääräiset erityisravintokustannukset	18
7.2.5 Tukihenkilötoiminta	18

## ESIPUHE

Soveltamisohjeet koskevat lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) ja asetuksen vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (759/1987) mukaisten palvelujen ja tukitoimien myöntämisperusteita ja järjestämistä vammaisille kuntalaisille (myöhemmin vammaispalvelulaki ja -asetus). Nämä soveltamisohjeet sisältävät yleisperiaatteet, joiden mukaan kunnassa järjestetään vammaispalvelulain ja -asetuksen mukaisia palveluja. Palveluja ja tukitoimia myönnettäessä selvitetään aina asiakkaan yksilöllinen tarve. Avustuskäytännöissä huomioidaan asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu. Soveltamisohjeen tarkoituksena on yhtenäistää vammaispalvelulain soveltamiskäytäntöjä Keski-Uudenmaan kunnissa ja luoda alueellista yhdenvertaisuutta.

Vaikeavammaisten kuljetuspalvelusta kuvataan vain yleiset periaatteet, kunnilla on kuljetuspalvelusta omat erilliset toimintaohjeensa.

Taustamateriaalina soveltamisohjeen laatimiselle on ollut mm. Tapio Rädyn Vammaispalvelut, vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö (2003) -teos, Hallituksen esitys 166/2008, Assistentti.Infon oppaat Omainen avustajana ja Uudistuva vammaispalvelulaki, sekä Tapio Rädyn luennot (30.10.2008, 12.5.2009), Jaana Huhdan luennot (27.1., 19.5., 27.5.2009) sekä Sami Uotisen luento (19.5.2009). Soveltamisohjetta on kommentoinut myös sosiaaliamies Ville Jämsä.

## 1. JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS

Vammaispalvelulain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Vammaispalvelulain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille henkilöille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Palveluiden ja tukitoimien tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, josta aiheutuva haitta on pitkäaikainen.

Vammaispalvelulaissa on säädetty osaan palveluista ja tukitoimista niin sanottu erityinen järjestämisvelvollisuus, näihin palveluihin ja tukitoimiin asiakkaalla on subjektiivinen oikeus. Subjektiivisella oikeudella tarkoitetaan sitä, ettei kunta voi päätöksenteossaan vedota määrärahojen puutteeseen.

Osa vammaispalvelulain tarkoittamista palveluista ja tukitoimista on ns. määrärahasidonnaisia palveluja tai tukitoimia. Mainittuja palveluja järjestetään kunnan tähän tarkoitukseen varaamien määrärahojen puitteissa. Talousarvion määrärahat ovat tällöinkin vammaispalvelulain 3 §:n ja kuntalain 65 §:n 2 momentin nojalla mitoitettava kunnassa esiintyvän palvelutarpeen mukaiseksi. Kunta ei voi alimitoitaa määrärahoja eikä jättää niitä varaamatta, jos asiakkaiden palvelutarve on tiedossa.

## 2. TOISSIJAISUUS

Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla (VPL 4 §). Lähtökohtana on, että sosiaalihuollon yleislainsäädännöllä pyritään ensisijaisesti turvaamaan palvelujen saanti. Vammaispalvelulaki tulee kuitenkin sovellettavaksi, jos ensisijaisella palvelulla tai tukimuodolla ei voida poistaa vammasta aiheutunutta tarvetta tai

haittaa. Vammaispalvelulaki voi tulla yksin sovellettavaksi esimerkiksi silloin, kun ensisijaiset palvelut eivät ole vammaiselle henkilölle hänen vammastaan tai sairaudestaan aiheutuva tarve huomioon ottaen sopivia. Vammaispalvelulaki voi tulla sovellettavaksi myös tilanteissa, joissa ensisijainen palvelu sinänsä olisi annettavissa, mutta vammaispalvelulaki antaa vaikeavammaiselle henkilölle laajempia palveluja ja etuuksia. Vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja ovat esim. sosiaalihuoltolaki, kansanterveyslaki, perusopetuslaki, laki ammatillisesta koulutuksesta ja laki omaishoidon tuesta sekä vakuutuksia koskeva lainsäädäntö. Lääkinnällisenä kuntoutuksena hankittavia apuvälineitä ovat lääkinällisin perustein todetun toimintavajavuuden korjaamiseen tarkoitettut välineet, laitteet tai vastaavat, joita vajaakuntoinen henkilö tarvitsee selviytyäkseen päivittäisissä toiminnoissaan, kuten pyörätuoli, kommunikoinnin apuvälineet ja näönkäytön apuvälineet.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta muuttuu vammaispalvelulakiin nähden toissijaiseksi 1.9.2009 alkaen. Muutoksella ei ole tarkoitus siirtää erityishuollon järjestämiseen sisältyviä tehtäviä vammaispalvelulain nojalla järjestettäväksi eikä muutoinkaan puuttua erityishuollon tarpeessa olevien henkilöiden palvelukokonaisuuksiin.

### **3. KOTIKUNTA**

Vammaisella henkilöllä tulee olla kotikuntalainen mukainen kotipaikka kunnassa, josta hän palvelua hakee.

### **4. HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO**

Yhteydenoton vammaispalvelujen tarpeesta voi tehdä vammaisen henkilön lisäksi hänen laillinen edustajansa, omainen, viranomainen tai muu henkilö. Ilmoitus voi olla joko suullinen, henkilökohtainen käynti tai puhelinsoitto, tai kirjallinen tiedustelu tai hakemus. Mikäli ilmoituksen tekee joku muu kuin asianosainen itse, on ilmoituksen tekijä kerrottava asiakkaalle. Palvelutarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta. Määräaika laskettaessa ei yhteydenottopäivää oteta huomioon. Arkipäivänä ei myöskään pidetä pyhäpäivää eikä arkilauantaita. Kunnan selvittämisvelvollisuus koskee kaikkia vammaispalvelulain mukaisia palveluja. Kiireellisissä tapauksissa palveluntarve on arvioitava viipymättä.

Myös nimettömän ilmoituksen perusteella vammaiseen henkilöön tulee ottaa yhteys palveluntarpeen selvittämisen aloittamiseksi. Selvittämiseen ei kuitenkaan tule ryhtyä tai jo aloitettu selvittäminen on keskeytettävä, jos vammaisen henkilö sitä vastustaa. Asiakkaalle on kuitenkin ennen toimenpiteestä luopumista annettava riittävä neuvonta ja ohjaus hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erilaisista vaihtoehdoista.

Vammaisen henkilö tai hänen valtuuttamansa henkilö laittaa hakemuksen vireille pääsääntöisesti kirjallisesti. Sosiaalityöntekijän suostumuksella hakemus voidaan panna vireille myös suullisesti. Hakemukseen tulee liittää tarvittavat lausunnot, mm. lausunto vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintahaitasta. Sosiaalityöntekijältä saa tietoja hakemuslomakkeista ja hakemukseen liitettävistä lausunnoista.

Mikäli hakemus on puutteellinen, sosiaalityöntekijä varaa hakijalle kohtuullisen määräajan täydentää hakemusta ja ilmoittaa hakijalle, minkä vuoksi täydennystä pyydetään. Jos hakemusta ei ole määräaikaan mennessä täydennetty, asiasta tehdään päätös käytettävissä olevien tietojen perusteella. Mikäli hakija tarvitsee lisää aikaa hakemuksen täydentämiseen, se voidaan myöntää hänelle perustellusta syystä, esim. hakemukseen

tarvittavan asiakirjan tai lausunnon saamisen viivästyisestä. Hakemuksen täydentämiseen asetetaan uusi määräaika.

Sosiaalityöntekijä käsittelee hakemuksen viivytyksettä ja antaa asiasta yksilöllisesti perustellun kirjallisen päätöksen. Enimmäisaika päätöksen tekemiselle on kolme kuukautta siitä, kun asiakas tai hänen edustajansa on esittänyt palvelua koskevan hakemuksen. Määräajasta voidaan poiketa, mikäli asian selvittäminen vaatii erityisestä syystä pitemmän käsittelyajan. Esimerkiksi vamman tai sairauden harvinaislaatuisuus voi pidentää palvelutarpeen selvittämiseen tarvittavaa aikaa.

Jos asiakas saa hakemukseensa hylkäävän päätöksen, hänen on mahdollista hakea päätökseen oikaisua toimittamalla oikaisuvaatimuksen kunnan lautakuntaan 14 vuorokauden kuluessa. Muutoksenhaku-aika alkaa siitä, kun asiakas on saanut tiedon päätöksestä sitä päivää lukuun ottamatta. Päätös katsotaan saadun tiedoksi seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on annettu postin kuljetettavaksi.

Mikäli lautakunta pysyttää viranhaltijan päätöksen, asiakas voi hakea päätökseen muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaamisesta. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa tietyin rajoituksin korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

## **5. PALVELUSUUNNITELMA**

Palvelusuunnitelma on laadittava asiakkaalle ilman aiheetonta viivytystä. Palvelusuunnitelma on laadittava aina, ellei kyseessä ole tilapäinen neuvonta tai ohjaus tai jollei suunnitelma ole muutoin ilmeisen tarpeeton. Jos kyse on yksittäisestä palvelusta, kuten kuljetuspalvelu, pienimuotoinen asunnonmuutostyö, asiakkaan kanssa voidaan keskustella palvelusuunnitelman tarpeellisuudesta. Vaikka suunnitelmaa ei laadittaisikaan, on työntekijän selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja mahdolliset vaihtoehdot tavat järjestää palvelua.

Suunnitelma tulee laatia yhteistyössä asiakkaan kanssa ja eräissä tapauksissa myös yhteisymmärryksessä asiakkaan laillisen edustajan, omaisen tai muun läheisen kanssa. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi tilanteet, jolloin asiakkaana on alaikäinen henkilö tai täysi-ikäinen henkilö, joka ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Myös alaikäisen henkilön toiveet ja mielipide tulee selvittää hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla.

Palvelujen järjestämisen perustana on asiakkaan kanssa yhteistyössä laadittu palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelmaan kirjataan asiakkaan näkemys hänen toimintakyvystään ja avuntarpeestaan sekä työntekijän arvio asiakkaan avun, hoivan ja hoidon tarpeesta. Jos asiakkaan ja työntekijän näkemys palvelutarpeesta ja toimintakyvystä eroaa, kirjataan eroavat näkemykset suunnitelmaan. Palvelusuunnitelma ei ole hallintopäätös eikä asiakas voi sen perusteella vaatia siihen kirjattuja palveluja itselleen. Palvelujen myöntämisestä tehdään erikseen päätökset hakemuksen perusteella. Kunta päättää palvelujen järjestämistavasta, mutta palvelusuunnitelmaan kirjattua asiakkaan näkemystä ei tule ilman perusteltua syytä sivuttaa päätöksenteossa.

Palvelusuunnitelma tulee tarkistaa, kun asiakkaan elämäntilanteessa on tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka vaikuttavat palveluntarpeeseen tai jos asiakas itse pyytää suunnitelman tarkistamista. Suunnitelma olisi kuitenkin perusteltua tarkistaa vähintään 2-3

vuoden välein. Mikäli asiakkaan palveluntarpeessa ei ilmene muutoksia, tämä voidaan todeta esim. puhelinoitolla, joka kirjataan palvelusuunnitelmaan.

## 6. KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS

### 6.1 Kuljetuspalvelu

Vammaispalvelulain (8§) mukainen kuljetuspalvelu on tarkoitettu henkilöille, joilla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja jotka eivät voi vammansa tai sairautensa vuoksi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua voi hakea asiointi- ja vapaa-ajan matkoihin ja työ- ja opiskelumatkoihin.

Asiointi- ja vapaa-ajan matkoja myönnetään vähintään 18 matkaa kalenterikuukaudesta. Käyttämättä jääneitä matkoja ei ole oikeutta siirtää seuraaville kuukausille. Kuljetuspalvelualueeseen kuuluu kotikunnan lisäksi naapurikunnat ja mahdolliset "toiminnalliset lähikunnat". "Toiminnallisia lähikuntia" on kotikuntaan rajoittuvien naapurikuntien lisäksi kunnat, joihin etäisyys ei ole kohtuuttoman pitkä ja näiden kuntien alueella on sellaisia jokapäiväiseen elämään liittyviä palveluja, joita ei ole saatavissa asuinkunnan alueelta. Yksilöllisen tarveharkinnan ja kuntakohtaisten ohjeiden mukaisesti yksittäisiä kuljetuspalvelumatkoja voidaan myöntää myös määritetyn kuljetuspalvelualueen ulkopuolelle.

Asiointi- ja vapaa-ajan matkojen tarkoitus ja kohde ovat vaikeavammaisen henkilön itsensä harkittavissa ja päätettävissä. Asiakkaalla on oikeus päättää, mihin matkat kuljetuspalvelualueen sisällä suuntautuvat.

Työ- ja opiskelumatkoja myönnetään tarpeen mukaan vaikeavammaiselle henkilölle. Opiskelun tulee olla ammattiin tai tutkintoon johtava tai edistää opiskelijan pääsyä työmarkkinoille. Harrastusluontoiseen opiskeluun liittyvät matkat ovat asiointi- ja vapaa-ajan matkoja. Työ- ja opiskelumatkat voivat ulottua myös kuljetuspalvelualueen ulkopuolelle, mikäli kohde kuuluu ns. normaaliin työssäkäyntialueeseen, eikä matkoista aiheudu kunnalle kohtuuttomia kustannuksia. Omavastuuosuudet noudattavat julkisen joukkoliikenteen maksuja.

Kuljetuspalvelualueet kunnittain:

**Hyvinkää:** Hyvinkää, Hausjärvi, Loppi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Riihimäki, Tuusula, Vihti

**Järvenpää:** Järvenpää, Kerava, Tuusula, Sipoo, Mäntsälä

**Kerava:** Kerava, Järvenpää, Tuusula, Sipoo, Vantaa

**Mäntsälä:** Mäntsälä, Pukkila, Askola, Pornainen, Sipoo, Järvenpää, Hyvinkää, Tuusula, Hausjärvi, Kärkölä, Orimattila

**Nurmijärvi:** Nurmijärvi, Hyvinkää, Tuusula, Vantaa, Vihti, Espoo, Helsinki

**Pornainen:** Pornainen, Mäntsälä, Porvoo, Askola, Sipoo, Järvenpää

**Tuusula:** Tuusula, Järvenpää, Kerava, Hyvinkää, Nurmijärvi, Vantaa, Mäntsälä ja Sipoo

Vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua ei saa käyttää sairaanhoidon- eikä terveydenhuollonmatkoihin. Näihin matkoihin korvausta voidaan hakea sairausvakuutuslain nojalla Kelasta. Asiakkaan tulee pyytää lääkäriltä tai hoitajalta todistus siitä, että taksin käyttö on ollut välttämätöntä. Lääkärintodistuksen liitteeksi tulee liittää kuitti maksetusta matkasta. Kela korvaa matkakustannukset siltä osin kun ne ylittävät Kelan omavastuun. Näitä matkoja ovat:

- Lääkärissä käynnit
- Tutkimus- ja hoitomatkat terveyskeskuksessa, sairaalassa, poliklinikalla, fysioterapiassa, laboratorioissa tai röntgenissä
- Sairaalaan meno- ja paluumatkat
- Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen sovitus- ja korjausmatkat

## 6.2 Tulkkipalvelut

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 8 a §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle tulkkipalvelut, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Kommunikaatio-opetus myönnetään sopeutumisvalmennuksena.

### 6.2.1 Tulkkipalveluiden laajuus

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 8 a §:n mukaan tulkkipalveluihin kuuluu viittomakielellä tai muilla kommunikaatiota selventävillä menetelmillä tapahtuva tulkkaukset (esim. bliss, picto-kuvat, pcs-kuvat, tukiviittomat). Tulkkipalveluja järjestetään:

- työssä käymiseen
- opiskeluun
- asioimiseen
- yhteiskunnallisen osallistumiseen
- virkistykseen

Tulkkipalvelujen laajuus on määritelty seuraavasti:

- vähintään 360 tulkintatuntia kalenterivuodessa vaikeasti kuulo- ja näkövammaiselle
- vähintään 180 tulkintatuntia kalenterivuodessa vaikeasti kuulovammaiselle ja vaikeasti puhevammaiselle

Tulkkipalvelua myönnetään pääsääntöisesti 360 ja 180 tulkintatuntia kalenterivuodessa. Tuntimäärien ylittäminen harkitaan tapauskohtaisesti. Opiskeluun liittyvänä tulkkipalveluja järjestetään siinä laajuudessa kuin henkilö niitä välttämättä tarvitsee selviytyäkseen opinnoistaan (VpL 8 a §).

### 6.2.2 Myöntämisen perusteet

Tulkkipalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään:

- vaikeasti kuulovammaista henkilöä
- vaikeasti kuulo- ja näkövammaista henkilöä
- vaikeasti puhevammaista henkilöä

Tulkkipalveluiden tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, josta aiheutuva haitta on pysyvä tai pitkäaikainen.

Vaikeavammaiselle henkilölle tulkkipalvelut ovat maksuttomia.

### 6.2.3 Koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvät tulkkipalvelut

Peruskoulut ja kunnalliset lukiot vastaavat ensisijassa tarvittavien tulkkipalveluiden järjestämisestä ja korvaamisesta koulupäivän aikana (Perusopetuslaki 31 §).

Vammaispalvelu vastaa yksityisten lukioiden, yliopistojen, korkeakoulujen, ammattikorkeakoulujen ja kansanopistojen opiskeluun liittyvistä tulkkipalveluista. Opiskelun tulee olla ammattiin tai tutkintoon johtava tai edistää opiskelijan pääsyä työmarkkinoille. Harrastusluontoinen opiskelu ei kuulu opiskelutulkkaukseen. Työvoimapolitiittiseen koulutukseen sekä toisen asteen ammatilliseen koulutukseen osallistuvien tarvitsemat tulkkipalvelut ja niiden korvaaminen selvitetään tapauskohtaisesti.

Vammaisten henkilöiden tulkkipalvelut siirtyivät Kelalle 1.9.2010 alkaen.

## 6.3 Palveluasuminen

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen kunnalla ei ole, mikäli henkilön riittävää huolenpitoa ei ole mahdollista turvata avohuollon toimenpitein, vaan tarvitaan pääasiassa sairaanhoidon osaamista tai muuta erityisosaamista pitkäaikaisesti.

### 6.3.1 Myöntämisen perusteet

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. Palveluasumisen järjestämisellä tuetaan vaikeavammaisen henkilön omatoimista suoriutumista ja poistetaan toimintamahdollisuuksia rajoittavia esteitä asumisessa. Palveluasumisen tarve selvitetään yksilöllisesti.

Kehitysvammaisten henkilöiden asuminen, joiden hoito edellyttää vaativaa ja monialaista erityisosaamista sekä ympärivuorokautista hoitoa ja valvontaa edellyttäviä palveluja järjestetään kehitysvammaisille henkilöille edelleen kehitysvammalain nojalla. Tällaisessa tapauksessa vammaispalvelulain tarjoamat palvelut ja tukitoimet eivät ole henkilön palvelutarpeen kannalta riittäviä ja sopivia.

Vaikeavammaisuus arvioidaan moniammatillisesti yhteistyössä asiakkaan tai hänen valtuuttamansa henkilön kanssa. Tarvittaessa pyydetään lääkärin tai muun asiantuntijan lausunto asiakkaan toimintakyvystä ja avuntarpeesta.

Palveluasumisen tarvetta ja mahdollisuuksia voidaan selvittää asumisvalmennuksen tai -kokeilun avulla.

### 6.3.2 Palveluasumisen vaihtoehdot

Vaikeavammaisten henkilöiden palveluasumisen järjestämisessä on olemassa eri vaihtoehtoja. Asiakkaan oma mielipide huomioidaan palveluasumista järjestettäessä aina kun se on palvelurakenne huomioiden mahdollista. Vammaispalvelulaissa ei ole määritelty, miten asuminen tulee järjestää, vaan vammaisille henkilöille ja kunnille on annettu mahdollisuus käyttää olemassa olevia järjestelmiä.

Esimerkiksi:

1. Vuokra- tai omistusasunnossa, johon on tehty mahdolliset asunnonmuutostyöt ja johon annetaan tarvittavat palvelut, jotka voidaan järjestää esim. kotihoidon, turvapuhelimen, omaishoitajan ja henkilökohtaisen avustajan avulla.
2. Palveluasumisryhmissä tai palvelutalossa, joiden yhteydessä tai välittömässä läheisyydessä on palvelupiste, josta asiakkaat saavat palvelusuunnitelman mukaiset palvelut.

### 6.3.3 Palveluasumiseen liittyvät palvelut

Palveluasumiseen kuuluvat asunto ja asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan jokapäiväiselle suoriutumislle (VpA 10 §). Asumiseen liittyviä palveluja voivat olla avustaminen liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asiakkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi.

Kodin ulkopuoliseen avustamiseen vaikeavammaisen henkilö voi hakea henkilökohtaista apua harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen. Tähän tarkoitukseen apua voidaan myöntää vähintään 10h/kk ja vuoden 2011 alusta lähtien 30h/kk. Näihin toimiin on mahdollista myöntää vähäisempi tuntimääräkin, mikäli se on riittävä vaikeavammaiselle henkilölle.

Palveluasumisyksiköissä asuvien vaikeavammaisten henkilöiden avun tarve päivittäisissä toimissa kotona turvataan edelleen asumispalveluyksikön henkilökunnan antamalla avulla. Henkilökohtainen apu kohdistuu kodin ulkopuolisiin toimiin.

### 6.3.4 Palvelumaksut

Palveluasumisessa asiakas vastaa asumiskuluistaan itse asumismuodosta riippumatta. Mikäli palveluasuminen järjestetään vuokra-asuntoon, vammaisen henkilö tekee asunnostaan asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain mukaisen sopimuksen ja maksaa vuokransa itse. Asumiseen on mahdollista hakea asumistukea.

Palveluasumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä henkilön jokapäiväiselle suoriutumislle, ovat asiakkaalle maksuttomia, kuten kotihoito, henkilökohtainen avustaja, turvapuhelin, kylvetyspalvelu ja pyykkipalvelu (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 4 §).

## 6.4 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei ole erityistä velvollisuutta kustannusten korvaamiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein. (VpL 9 §).

Vammaispalveluasetuksen 12 §:n mukaan korvattavia asunnon muutostöitä ovat henkilön vamman tai sairauden vuoksi suoritettavat välttämättömät rakennustyöt kuten ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, WC:n ja vesijohdon asentaminen, kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalien muuttaminen sekä vastaavat muut henkilön vakituksessa asunnossa suoritettavat rakennustyöt. Asunnon muutostöik-

si katsotaan myös muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Kunta voi myös antaa asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käytettäväksi.

Vammaispalveluasetuksen 13 §:n mukaan suoritettaessa korvausta asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin pidetään vaikeavammaisena henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituisessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia.

#### 6.4.1 Toissijaisuus asunnonmuutostöissä

Sotainvalidien kohdalla selvitetään ensin heidän mahdollisuutensa saada asunnon muutostöiden ja/tai asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden kustannukset sotilasvammalain perusteella.

Lakisääteisten vakuutusten perusteella maksettavat korvaukset ovat ensisijaisia vammaispalvelulakiin nähden. Mikäli vammaisella henkilöllä on oikeus vakuutuslaitoksen korvaukseen jonkin lakisääteisen vakuutuksen nojalla, kunnalla on oikeus periä korvaus suoraan vakuutusyhtiöltä, mikäli kunta on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia vammaispalvelulain 8 ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia.

Perusparannustyönluonteisia kustannuksia ei korvata vammaispalvelulain perusteella. Perusparannustöihin voi hakea valtion korjausavustusta.

#### 6.4.2 Myöntämisen perusteet

Edellytyksenä asunnon muutostöiden ja asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden korvaamiselle on:

- Henkilön todettu vaikeavammaisuus, josta aiheutuva haitta on pitkäaikainen.
- Vammasta aiheutunut välttämätön tarve muutostöihin.
- Muutostyöt kohdistuvat vammaisen henkilön vakituiseseen asuntoon. Muutostöitä ei myönnetä tilapäiseen asuinrakennukseen eikä loma-asuntoon.
- Kustannusten kohtuullisuus.
- Vaikeavammaisen henkilön riittävä huolenpito voidaan turvata avohuollon toimenpitein.
- Muutostyöt toteutetaan soveltuvin osin vammaismitoitettusti ja rakennusohjeiden sekä rakentamista säätelevien standardien mukaisesti.

Tavoitteena on, että asiakas pystyy toimimaan omassa kodissaan ja sen välittömässä lähiympäristössä mahdollisimman itsenäisesti ja omatoimisesti. Mikäli asuntoon on asunnon huonokuntoisuuden vuoksi tehtävä peruskorjauksia, ne on tehtävä ennen kuin asunnon muutostöihin voidaan ryhtyä. Kun asunto hankitaan vammautumisen jälkeen, tulee kiinnittää huomiota sen sopivuuteen toimintarajoitteiden kannalta.

Vammaispalvelulain perusteella ei myönnetä asunnonmuutostyökustannuksia, jotka aiheutuvat asumismukavuuden tai asumistason parantamisesta, vaan nämä kustannukset jäävät henkilön itsensä maksettavaksi.

### 6.4.3 Muutostöiden järjestämisvastuu

Vammaisen henkilön muuttaessa paikkakunnalta toiselle korvaa lähtökunta ne muutostyöt, joita ilman henkilö ei voisi muuttaa uuteen asuntoon. Tällaisia välttämättömiä muutostöitä voivat olla esim. esteettömän sisäänkäynnin mahdollistavat muutostyöt tai pesuhuoneeseen tehtävät välttämättömät muutostyöt. Mikäli muutostyöt voidaan suorittaa muuton jälkeen, korvausvastuussa on uusi kotikunta.

### 6.4.4 Asunnonmuutostyön tarpeen selvittäminen

Muutostöiden tarve arvioidaan moniammatillisesti. Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä ja mahdollisesti muu asiantuntija (esim. toimintaterapeutti tai fysioterapeutti) tekee kotikäynnin, jonka ajankohta on hyvä sopia ennen muutostöiden aloittamista, jotta muutostöiden korvattavuus voidaan selvittää ennen kustannusten syntymistä. Muutostöiden tarpeellisuudesta ja välttämättömyydestä pyydetään lausunto toimintaterapeutilta, kuntoutusohjaajalta tai fysioterapeutilta. Asunnon muutostöiden teknisestä toteutuksesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja kohtuullisista kustannuksista hankitaan tarvittaessa lausunto rakennusmestarilta tai vastaavalta asiantuntijalta. Korvausta muutostöistä aiheutuviin kustannuksiin voidaan hakea myös jälkikäteen 6 kuukautta kustannusten syntymisestä, mutta tällöinkin arvioidaan muutostöiden tarpeellisuus ja se miltä osin muutostyöt tulevat kunnan korvattaviksi.

### 6.4.5 Asunnon muutostöiden kustannusten korvaaminen

Päätös korvauksesta asunnon muutostöiden kustannuksiin tulisi hakea ennen muutostöiden aloittamista. Hakemukseen tulee liittää tarvittavat asiakirjat ja selvitys muutostöiden välttämättömyydestä. Mikäli muutostöihin haetaan korvausta jälkikäteen, sitä on haettava 6 kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä.

Asunnon muutostöistä korvataan kohtuulliset kustannukset hyväksyttäviä tositteita vastaan kokonaan. Mikäli asunnon muutostyön toteutus tapahtuu sellaisen henkilön toimesta, jolla ei ole rakennusalan yritystä, voidaan korvata asunnon muutostyöstä aiheutuvia kohtuullisia materiaalikuluja, mutta ei työn osuutta. Mikäli asiakas haluaa käyttää muutostyön toteutuksessa esim. kalliimpia materiaaleja tai työtapoja, hän maksaa kustannusten erotuksen itse.

Uudisrakentamisessa tulee jo suunnitteluvaiheessa huomioida kaikki vamman tai sairauden edellyttämät tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Uudisrakentamisessa ylimääräisiä kustannuksia korvataan vammaispalvelulain perusteella vamman aiheuttamien lisäkustannusten osalta, jotka ylittävät normaalit rakentamiskustannukset. Uudisrakennuksen lisäneliöistä aiheutuvia kustannuksia ei pääsääntöisesti korvata.

Saunan muutostöitä ei korvata, mikäli vammaisen henkilön käytössä on riittävät muut peseytymistilat. Yksittäisten tukikaiteiden ja -kahvojen asentaminen on mahdollista yksilöllisen harkinnan mukaan.

Vaikeavammaisen henkilön asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavien muutostöiden tarkoituksena on mahdollistaa vammaisen henkilön pääsy asuntoonsa ja sieltä pois. Asunnon ulkopuolisina muutostöinä voivat tulla kysymykseen esim. asuintalon sisäänkäynnin yhteyteen tehtävä luiska, kaiteiden asentaminen tai kulkuväylän päällyttäminen tai kovettaminen.

#### 6.4.6 Asunnon muutostöiden toteuttaminen

Asiakas on työn tilaaja. Asiakas tai hänen valtuuttamansa henkilö on vastuussa muutostöiden valvonnasta ja hyväksyy muutostyöt.

Kunta korvaa asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset ja työn suorittaja vastaa laatuasosta ja siitä, että muutostyöt toteutetaan hyviä rakennustapoja noudattaen.

Asunnon muutostöille on haettava asunnon omistajan tai isännöitsijän lupa. Taloyhtiön isännöitsijä ja/tai kunnan rakennustarkastaja antaa ohjeet lupamenettelystä tapauskohtaisesti. Esimerkiksi kosteisiin tiloihin ja kantaviin rakenteisiin tehtäviin pieniinkin muutoksiin tarvitaan taloyhtiön hallituksen suostumus. Mikäli muutostyö vaatii rakennuslupaa tai muuta lupaa, asiakkaan tulee hankkia se ennen asunnon muutostöiden aloittamista.

#### 6.4.7 Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet

Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet korvataan, jos asiakas vammansa tai sairautensa perusteella niitä välttämättä tarvitsee. Asuntoon kuuluvilla välineillä ja laitteilla helpotetaan vaikeavammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista tavanomaisista elämäntoiminnoista. Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet voidaan myöntää asiakkaan käyttöön, jolloin ne jäävät kunnan omistukseen. Kunta vastaa tällöin laitteen korjaus- ja huoltokustannuksista sekä laitteen poistamisesta aiheutuvista kustannuksista.

Asuntoon kiinteästi kuuluvia laitteita voivat olla esim. kattoon asennettavat nostolaitteet, hissi, sähköiset ovenavausjärjestelmät ja asennettavat havaitsemisvälineet, kuten kuulovammaisten hälytinlaitteet.

Mikäli asunnon muutostöiden yhteydessä vakiomallisia kiinteitä kodin välineitä ja laitteita joudutaan muuntamaan omatoimisen suoriutumisen mahdollistamiseksi, näistä aiheutuvia kuluja voidaan korvata asunnon muutostyön yhteydessä. Kodinkoneen tarpeen tulee tällöin johtua vammasta tai sairaudesta ja edellytyksenä on, että se mahdollistaa asiakkaan omatoimisen suoriutumisen kodissaan. Kiinteästi asuntoon kuuluvina kodinkoneina voidaan pitää esim. jääkaappia tai liettä. Jos asunnonmuutostöiden yhteydessä joudutaan vaihtamaan vamman aiheuttaman toimintahaitan vuoksi sopimaton kiinteä kodinkone, sen hankinnasta aiheutuneet kulut korvataan kokonaan. Jos kodinkoneita ollaan vaihtamassa keittiön peruskorjauksen vuoksi tai kyseessä on uudisrakennus, jolloin kodinkoneet tulisivat muutenkin hankittaviksi, korvattavaksi tulee vakio-mallisen laitteen ja omatoimisen käytön mahdollistavan laitteen kustannusten erotus.

Vammaispalvelulain perusteella ei ole tarkoitus korvata asunnon muutostyönä niitä haittoja, joita aiheutuu asumisesta hissittömässä kerrostalossa. Asunnon muutostyönä ei korvata yleiseen tilaan (porrashuone) asennettavaa hissiä.

Ympäristöhallintalaitteet kuuluvat yleensä terveystoimen lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattaviin laitteisiin.

### 6.5 Henkilökohtainen apu

Kunnan on järjestettävä henkilökohtaista apua vaikeavammaiselle henkilölle, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoista. Avun tarve voi olla myös

määrällisesti vähäisempää, mutta kuitenkin toistuvaa avuntarvetta. Henkilökohtainen apu voi tulla kyseeseen, mikäli vamma vaikeuttaa ratkaisevasti henkilön liikkumista tai selviytymistä jokapäiväisistä toiminnoista. Henkilökohtainen apu on apua niissä toimissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei selviä niistä vamman tai sairauden vuoksi.

Henkilökohtaisen avun on tarkoitus auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan ja henkilön oma näkemys tilanteesta tulee olla palvelujen järjestämisen lähtökohdaksi. Sosiaalityöntekijä arvioi yhdessä asiakkaan ja muiden asiantuntijoiden kanssa päivittäisen avun tarpeen ja määrän, sekä laatii palvelusuunnitelman. Samalla selvitetään asiakkaalle sopiva tapa järjestää henkilökohtaista apua ja mahdollinen tuen tarve työnantajan tehtävien hoidossa. Henkilökohtaisen avun luonteeseen kuuluu se, että avun tarvitsijalla on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa, eli avustava henkilö, avuntarpeet ja tavat vastata niihin.

Kunnalla ei ole henkilökohtaisen avun järjestämisvelvollisuutta, jos henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein. Pääosin hoivaan, hoitoon ja valvontaan perustuva apu ei kuulu vammaispalvelulain nojalla myönnettävään henkilökohtaiseen apuun. Hoidosta ja hoivasta voidaan puhua silloin, kun henkilöön kohdistuvia toimenpiteitä määrittää asiakkaan puolesta joku muu. Esim. lääkehoito voi toteutua avustamalla, jolloin asiakas itse huolehtii omasta lääkityksestään, mutta tarvitsee toisen henkilön teknistä apua asian hoitamiseksi. Hoivassa asiakas ei itse kykene huolehtimaan omaan lääkitykseensä liittyvistä seikoista, vaan lääkehoidon toteutuminen vaatii toisen henkilön vastuun ottamista asiasta.

Asiakkaan tarvitsema hoiva, hoito ja huolenpito ei pääsääntöisesti kuulu henkilökohtaisen avun piiriin. Asiakkaan tarvitsemiin terveyden- ja sairaanhoidollisiin palveluihin vastataan ensisijaisilla järjestelmillä (esim. omaishoidontuki ja kotihoito). Asiakkaan oikeutta riittävään hoivaan ja huolenpitoon ei voi korvata henkilökohtaisella avulla. Mikäli asiakkaan avun tarve johtuu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista, ei oikeutta henkilökohtaiseen apuun synny. Vanhuksille suunnatut palvelut ja tukitoimet järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella. Kuitenkin ikääntyvä vaikeavammaisen henkilö on edelleen oikeutettu saamaan palveluja vammaispalvelulain nojalla, samoin vanhuksilla vaikeasti vammautunut henkilö.

Henkilökohtaiseen apuun kuuluu vaikeavammaisen henkilön välttämätön avustaminen kotona ja kodin ulkopuolella:

- päivittäisissä toimissa
- työssä ja opiskelussa
- harrastuksissa
- yhteiskunnallisessa osallistumisessa
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä

Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan niitä toimintoja, joita ihmiset elämässään tekevät joko joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin aikaväleihin. Päivittäiset toimet ovat asioita, jotka kuuluvat yleisesti elämässä tapahtuviin toimintoihin. Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan liikkumista, pukeutumista, henkilökohtaisen hygienian hoitoa, vaate- ja ruokahuoltoa, kodin siisteydestä huolehtimista, asiointia ja lapsien päivittäisiin toimiin osallistumisen mahdollistamista.

Henkilökohtaiseen apuun oikeuttavasta työstä vammaisen henkilö saa pääasiallisen elantonsa. Työllä tarkoitetaan työsuhteeseen perustuvan toiminnan lisäksi myös yritys-toimintaa. Opiskeluna pidetään sellaista opiskelua, joka johtaa johonkin tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tai vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa sekä

parantaa hänen mahdollisuuksiaan työllistyä. Muunlainen opiskelu katsotaan harrastustoiminnaksi.

#### 6.5.1 Henkilökohtaisen avun määrä

Päivittäisiä toimia sekä työtä ja opiskelua varten apua on järjestettävä vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä tarvetta vastaava määrä. Avun tarpeen vaihtelu on huomiotava päätöstä tehtäessä. Henkilö voi tarvita enemmän apua elämäntilanteiden muutoskohdissa, esimerkiksi siirtyessään kuntoutuksesta kotiin tai lapsuudenkodista opiskelemaan, kuin myöhemmin tilanteen vakiinnuttua. Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen tarkoitettu tuntimäärä on rajoitetumpi, vuosina 2009 - 2010 vähintään 10h/kk ja vuodesta 2011 alkaen vähintään 30h/kk.

#### 6.5.2 Henkilökohtaisen avun järjestämistavat

Laissa on säädetty vaikeavammaisen henkilön subjektiivisesta oikeudesta henkilökohtaiseen apuun, mutta ei yksittäiseen tapaan järjestää apua. Järjestämistapaa valittaessa on kuitenkin otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide ja palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avuntarve. Kunta päättää järjestämistavan. Henkilökohtaisen avun järjestämistapoja voi olla esimerkiksi:

- Henkilökohtainen avustaja -järjestelmä
- Palveluseteli
- Avustajapalvelu ostopalveluna

**Henkilökohtaisessa avustaja -järjestelmässä** vaikeavammaisen henkilö toimii avustajan työnantajana ja saa kunnalta korvauksen avustajan palkkaamisesta aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin avustajasta aiheutuviin välttämättömiin kustannuksiin.

Henkilökohtainen avustaja -järjestelmä edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä kykyä toimia työnantajana. Vaikeavammaisen henkilön tulee kouluttaa ja opastaa avustaja työtehtäviin ja hoitaa muut työnantajuuteen liittyvät velvoitteet. Tarvittaessa vaikeavammaista henkilöä tulee ohjata ja auttaa avustajan palkkaamiseen liittyvissä asioissa. Osa työnantajavelvoitteista, kuten palkanmaksu, on mahdollista delegoida kolmannelle osapuolelle. Tarvittavat tukipalvelut kirjataan avustajapäätökseen. Työn johtaminen jää kuitenkin vaikeavammaisen henkilön tehtäväksi.

Korvaus avustajan palkkakustannuksiin maksetaan päätöksen voimassaolon mukaisesti. Kunta korvaa palkan lisäksi työsuhteesta johtuvat muut lakisääteiset kustannukset, kuten työnantajan avustajalleen ottaman vakuutuksen ja työterveyshuollon maksut. Avustajan vakuutus tulee olla voimassa ensimmäisestä työpäivästä alkaen.

Työterveyshuollon korvauksen piiriin kuuluu avustajan terveystarkastus työsuhteen jatkuessa yli neljä kuukautta. Työnantajana toimivan vammaisen henkilön on ensin haettava Kelalta sairausvakuutuslain mukaista korvausta lakisääteisestä työterveyshuollosta aiheutuneisiin kustannuksiin. Kelan päätöksen jälkeen loput kustannuksista korvataan vammaispalvelulain nojalla. Työntekijän sairaanhoito ei kuulu lakisääteiseen työterveyshuoltoon, vaan sairaustapauksissa työntekijät käyttävät kunnallisia tai yksityisiä terveyspalveluita.

Vaikeavammaisen omainen tai läheinen voidaan hyväksyä henkilökohtaiseksi avustajaksi vain erityisen painavasta syystä, koska henkilökohtainen apu on tarkoitettu mahdollistamaan vaikeavammaisen henkilön itsenäistä elämää ja omia valintoja. Tällaisia

syitä voi olla esim. äkillinen avuntarve tai perheen ulkopuolista avustajaa ei löydy. Perheenjäsenen antaman avun kohdalla selvitetään aina ensin mahdollisuus omaishoidontukeen. Omaisella tai läheisellä tarkoitetaan tässä vaikeavammaisen henkilön puolisoa, lapsia, vanhempia, isovanhempia, avopuolisoa tai samaa sukupuolta olevaa elämänkumppania.

Työaikalakia ei sovelleta työnantajan perheenjäsenten työhön. Sillä ei ole merkitystä, asuuko perheenjäsen samassa taloudessa vai ei. Perheenjäsenten välisessä työsuhhteessa ei synny oikeutta ylityö-, sunnuntaityö- tai muihinkaan työaikalain mukaisiin korvauksiin. Kunnalla ei ole velvollisuutta korvata avustajalle vuosiloma-ajan palkkaa, mutta perheenjäsenellä on halutessaan oikeus neljän viikon vapaaseen, kun työsuhde on lomanmääräytymisvuoden loppuun mennessä jatkunut vähintään vuoden. Vapaan ajalta maksetaan lomakorvaus vuosilomalain 16§:n mukaisesti.

Kunnalla ei ole velvollisuutta korvata tapaturmavakuutus- ja työttömyysvakuutusmaksuja, mikäli avustajana toimiva perheenjäsen asuu samassa taloudessa työnantajan kanssa. Kuitenkaan esim. sisarukset, tädit ja sedät eivät ole tällaisia perheenjäseniä ja heille tulee ottaa lakisääteinen työtaturmavakuutus ja maksaa työttömyysvakuutusmaksu.

Avustajina toimivat perheenjäsenet/omaiset ovat oikeutettuja työterveyshuoltoon.

Mikäli omainen toimii vajaavaltaisen henkilön edunvalvojana ja hänen toimiminen samanaikaisesti avustajana katsotaan asiakkaan edun mukaiseksi, eturistiriitatilanne tulee ratkaista hakemalla edunvalvojan sijaisen määräämistä maistraatista (lisätietoja: [www.maistraatti.fi](http://www.maistraatti.fi)).

Tarkemmat henkilökohtaisen avustajan työsuhhteeseen liittyvät korvausehdot ovat kuntakohtaiset.

Henkilökohtaista apua voidaan järjestää **ostopalveluna**, jolloin kunta hankkii avustajapalvelun joko julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta.

Järjestämistapoja voidaan yhdistää toisiinsa ja tarkoituksena on saada asiakkaalle toimiva kokonaisuus. Lisäksi kunta voi täydentää kokonaisuutta sosiaalihuoltolain mukaisella kotihoidolla ja omaishoidontuella.

## 6.6 Päivätoiminta

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa.

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27e§:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Matkakuluista ja aterioista aiheutuvista kustannuksista vastaa asiakas itse. Matkoihin on mahdollista käyttää myönnettyjä kuljetuspalvelun asiointi- ja vapaa-ajan matkoja.

## 7 MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET

### 7.1 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Vammaispalveluasetuksen 17 §:n mukaan korvausta muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin suoritetaan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa.

Korvauksen määrä on puolet edellä mainittujen välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta vammaiselle henkilölle aiheutuvista todellisista kustannuksista. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman tai sairauden vaatimat välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. (VpL 9 §). Samoin kokonaan korvataan tekstipuhelimien vuokrat ja videotiedotteen kuukausimaksut. Varsinaiset kommunikaatiota tukevat välineet myönnetään lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

#### 7.1.1 Liikkumisvälineet

Liikkumisvälineenä voi tulla korvattavaksi henkilöauto, pakettiauto tai muu liikkumisväline, mikäli henkilö ei saa niihin korvausta muun lainsäädännön nojalla.

Auton tai muun liikkumisvälineen kustannusten korvaamisen edellytyksenä on se, että vammasta tai sairaudesta aiheutuva liikkumisvälineen tarve on jatkuva, päivittäinen tai usein toistuva ja helpottaa vaikeavammaisen omatoimista liikkumista. Autoavustuksen myöntämisellä tuetaan ensisijaisesti vaikeavammaisen henkilön opiskelua tai työssäkäyntiä. Vammaiselle henkilölle voidaan myöntää vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät auton muutostyöt/lisälaitteet omatoimisuuden tukemiseksi.

Mikäli korvausta auton hankintaan anotaan vammaisen lapsen kuljetustarpeisiin, päätöstä tehtäessä selvitetään hakijan perheolosuhteet ja auton käyttötarpeet lapsen kuljetuksiin. Ensisijaisesti korvataan lapsen vamman tai sairauden johdosta tarpeelliset lisälaitteet. Vain erityisen painavista syistä avustetaan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen perhettä auton hankinnassa.

Korvausta auton hankintaan myönnetään puolet kohtuuhintaisen vakiomallisen auton hinnasta. Kohtuuhinta määritellään asiakaskohtaisesti henkilön vammasta tai sairaudesta aiheutuvat erityistarpeet huomioonottaen. Vamman vaatimat välttämättömät lisälaitteet ja niihin liittyvät asennustyöt korvataan kokonaan. Kustannuksia korvattaessa kohtuuhintaisen auton hankintahinnasta vähennetään autoveron palautus, vakuutuskorvaukset, vanhasta autosta saatu hyvitys sekä muut mahdolliset avustukset. Jäljelle jäävästä osuudesta myönnetään hakijalle puolet vammaispalvelulain mukaisena korvauksena.

Vammaisen henkilön on myös mahdollista hakea korvausta käytettyyn autoon, jos auto on hyväkuntoinen (kuntotarkastettu) ja siihen voi asentaa ajon kannalta tarvittavat lisälaitteet.

Auton vaihto on pääasiallisesti perusteltua, mikäli hakijan vammasta tai sairaudesta johtuva tarve on oleellisesti muuttunut tai auto ei ole käyttökelpoinen ja luotettava. Hakemukseen tulee liittää kuntotarkastuslausunto. Kuntotarkastuksia tekevät katsastusasemat.

Auton huoltokustannuksia ja talvi-/kesärenkaita lisävarusteina ei korvata.

Autoavustusta haetaan kirjallisesti erillisellä hakemuslomakkeella. Autoavustushakemuksen liitteenä tulee olla:

- lääkärinlausunto (enintään vuoden vanha)
- kirjallinen autoliikkeen kustannusarvio ostettavaksi suunnitellusta autosta
- tekninen erittely auton varustetasosta
- toiminta- tai fysioterapeutin lausunto lisälaitteiden tarpeesta
- kustannusarviot vamman tai sairauden johdosta välttämättömistä lisälaitteista ja arvio muutostöistä aiheutuvista kustannuksista
- kirjallinen arvio (autoliikkeen) vaihtoautosta saatavasta hyvityksestä
- ennakkoveropäätös koskien autoveronpalautusta ensimmäistä kertaa Suomeen rekisteröidyistä autoista
- päätökset muista hankintaan myönnettyistä avustuksista tai korvauksista
- rahoitussuunnitelma
- kopio ajokortista
- käytetyn auton kuntoarvio
- muut perustelut autoavustuksen myöntämiselle

#### 7.1.2 Kodinkoneet, viestintälaitteet ja muut laitteet, koneet ja välineet

Kodinkoneisiin, viestintälaitteisiin ja muihin laitteisiin, koneisiin tai välineisiin myönnettävän korvauksen tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön päivittäisistä toiminnoista suoriutumista. Hakijan on selvitettävä, miten vamma tai sairaus rajoittaa omatoimisuutta ja miten väline tai laite mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen. Taloudellista tukea laitteen, koneen tai välineen hankintaan myönnetään puolet kohtuullisista hankintakustannuksista.

Harrastus ja vapaa-ajan välineiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan vamman kannalta välttämättömät muutostyöt tai puolet erityisvälineen hankintakustannuksista.

Vaikeavammaisen henkilön kohdalla voi kohtuuhintaisesta atk-laitteistosta tulla korvattavaksi puolet, mikäli tietokone lisää merkittävästi henkilön mahdollisuuksia itsenäiseen asiointiin ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Tarve tietokoneen hankinnalle tulee olla vammasta johtuva ja kone on pääosin vaikeavammaisen henkilön omassa käytössä. Tietokoneen avulla voidaan esimerkiksi hoitaa asioita, jotka muutoin edellyttäisivät avustajan läsnäoloa. Internet-yhteydestä aiheutuvat kulut asiakas maksaa itse.

Perusmallisia puhelimia ei korvata.

Kela voi myöntää vaikeavammaiselle työhön tai opiskeluun liittyvät tarpeelliset, kalliit ja vaativat apuvälineet. Peruskoululaisille Kela voi myöntää apuvälineitä seitsemännestä vuosiluokasta lähtien.

## 7.2 Muut määrärahasidonnaiset palvelut ja tukitoimet

Vammaispalvelulaissa on säädetty kunnan mahdollisuudesta järjestää lain tarkoituksen toteuttamiseksi muita tarpeellisia palveluja. Kyseessä olevia palveluja ja tukitoimia järjestetään niihin varattujen määrärahojen puitteissa.

### 7.2.1 Kuntoutusohjaus

Kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen (VpA 14 §).

Kuntoutusohjaus kuuluu pääasiassa lääkinnälliseen kuntoutukseen. Vammaispalvelussa kuntoutusohjaus on mm. palvelusuunnitelmien tekoa ja eri palveluvaihtoehtoista tiedottamista.

### 7.2.2. Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennus kuuluu ensisijaisesti terveydenhuollon ja Kelan tuottamiin palveluihin.

Vammaispalveluna myönnettävään sopeutumisvalmennukseen voi kuulua esim. viittomakielen tai muun kommunikaatiomenetelmän opetus, liikkumistaidon ohjaus ja asumisvalmennus (VpA 15 §). Sopeutumisvalmennuksena ei tueta loma- ja virkistystoimintaa.

### 7.2.3 Ylimääräiset vaatekustannukset

Vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset vaatekustannukset, jotka johtuvat vaman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, ettei henkilö vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita. Vammaispalvelulain nojalla kunta on velvollinen korvaamaan vain tavanomaisen vaateen ja erityisvaatetuksen erotuksen. (VpA 18§.)

### 7.2.4 Ylimääräiset erityisravintokustannukset

Kelalla on ensisijainen korvausvelvollisuus erityisruokavaliosta aiheutuneisiin kustannuksiin. Vammaispalveluna vammaiselle henkilölle erityisravinnon hankkimisesta aiheutuneet kustannukset korvataan yksilöllisen harkinnan perusteella. (VpA 19§.)

### 7.2.5 Tukihenkilötoiminta

Tukihenkilön tarkoitus on auttaa vapaa-ajanvietossa, harrastuksissa ja vahvistaa tuettavan itsenäistä selviytymistä eri tilanteissa. Tukihenkilö ja tuettava sopivat etukäteen, mitkä ovat yhteistyön tavoitteet, kuinka usein tavataan sekä kuinka kauan tukisuhde kestää.

Tukihenkilöksi soveltuu tavallinen ihminen, jolla on omassa elämässään tällä hetkellä riittävän tasapainoinen tilanne. Tukihenkilöltä edellytetään muun muassa luotettavuutta ja erilaisuuden hyväksymistä.

Vapaaehtoisen tukihenkilön ei ole tarkoitus korvata ammattihenkilöä, vaan tarjota tukeaan tuettavansa vapaa-aikaan. Tukihenkilö ei ole henkilön avustaja. Tukihenkilönä toimivalle voidaan maksaa palkkio ja kulukorvauksia.

LUOMOS